

Dušan Drljača

DANAC K.U. ŠJERUP O VREDNOSNOM SISTEMU LJUBIČEVČANA

Prošla je skoro deцениja od kada je jedan mladi Danac, prethodno naučivši srpskohrvatski jezik, proveo u proučavanjima više od četiri meseca u krajiškom selu Ljubičevac. Rezultati njegovih proučavanja pod naslovom: Kuće, traktori, zlatni dukati i mnoštvom podnaslova¹ doneli su mu početkom 1974. godine stepen magistra etnografije i socijalne antropologije. Godinu dana kasnije i sam sam boravio u Ljubičevcu i napisao članak Selo Ljubičevac u duнавskom Ključu.² Do metodološki veoma instruktivne i, po rezultatima vrlo impresivne, Šjerupove teze došao sam tek nedavno. Kako najveći deo u njoj objavljenih razmatranja nije, ili uglavnom nije izgubio svoju aktuelnost, smatram svojom dužnošću da se u najsažetijem obimu osvrnem na njenu suštinu. Ovo tim pre što sam u Ljubičevcu boravio još u dva navrata, beležeći promene u braku i svadbi,³ kao i neke od posledica savremenih migracija u inostranstvo,⁴ a u okviru najnovijih etnoloških proučavanja stanovništva i naselja u području izgradnje HE Djerdap II.

Šjerup ne objašnjava zašto se odlučio baš za proučavanje jugoslovenskih radnika, ali se može pretpostaviti da je to učinio što u inače nevelikoj populaciji stranih radnika u Danskoj, Jugosloveni predstavljaju znatan procent. S obzirom da su doseljenici iz nekih drugih naših krajeva već bili obuhvaćeni proučavanjima, prirodno da je odabrao one najnovije migrante. U pogovoru navodi da većina Ljubičevčana (70%) radi u Danskoj, pretežno u gradićima kao što su Frederiksvaerk, Hillerud i Naestved, što je za njega bilo odlučujuće kad su mu predlagali da na pr. prouči u Danskoj u priličnom broju zastupljene Makedonce, koncentrisane u Vogmandsmarken u Kopenhagenu.

Odlučivši se za Ljubičevac iz kojeg je tada u inostranstvu bilo skoro 30% od ukupnog broja stanovništva, tj. 494 lica, Karl Ulrik Šjerup je Ljubičevac uhvatio u trenutku njegovog nasledjenog izuzetnog siromaštva: s nevelikim mogućnostima za unapredjenje poljoprivrede (nedovoljno zemljište, siromašan stočni fond) i nemogućnošću da se nadje posao van poljoprivrede. Ono što je i tada mogao da zapazi bilo je veoma oštro nadmetanje, igre prestiža - kako ih je nazvao. Stoga je za moto svog

Dušaⁿ Drljača

rukopisa uzeo citat iz jugoslovenske štampe: "Ljudi koji su nekoliko godina proveli 'napolju' naprosto razvijaju kult prestiža kome nema ravnica i postaju svoje sopstvene karikature." Od Ljubičevca, nekadašnjeg Bordjeja (Nomen est omen!), u kojem je 1972. za gotovo gradsku gradnju utrošeno nekoliko stotina vagona cementa, nije bilo boljeg takmičarskog poprišta,

Rukopis K.U. Šjerupa, osim uvoda i zaključka, ima 13 poglavlja. Držeći se obećanja o sažetom predstavljanju Šjerupovih rezultata, nekoliko srodnih poglavlja prezentiraću zajedno.

1.

U prva tri poglavlja, Šjerup izlaže metodu i način terenskog rada u lokalnoj zajednici, predstavlja Ključ i Kladovo, privrednu situaciju regije i migracije u inostranstvo s ovog područja.

Odlučivši se za ispitivanja s participacijom, Šjerup najpre proverava da li je dobro odabrao porodicu, tipičnu za ovaj kraj, u kojoj će boraviti više od sto dana. Pošto je objasnio ko su Vlasi, Šjerup konstatuje da je u vlaškoj, domazetskoj višegeneracijskoj proširenoj porodici od pet članova. Domaćin - domazet je zaposlen, njegova deca pohađaju školu u Kladovu, tašta i žena rade u poljoprivredi. Posmatranje života i razgovori u ovoj porodici su mu glavni izvor informacija. Medjutim, u rukopisu su Šjerupova zapažanja strogo razdvojena od citiranih iskaza kazivača, datih doslovno i u navodnicama.

Kladovo kao opštinski centar nije imalo, po Šjerupu, povoljne uslove za zapošljavanje niti za obrazovanje. Otuda procentualno veliko učešće ključkog stanovništva u eksternim migracijama, uz to nedovoljno obrazovanog, najčešće bez osnovne osmogodišnje škole.

2.

U poglavljima IV-VII Šjerup se statističkom analizom podataka o migracijama koje je sam prikupio, zatim razmatranjem migracija u prošlosti i danas (po fazama), počecima eksternih migracija, socijalnom strukturom migrantskih domaćinstava, delovanja centrifugalnih i centripetalnih sila na inostrane migracije uzroka odlaska.

Šjerup navodi da za Ljubičevac i dalje važi da je "najsiromašnije selo u Ključu" i podseća na podatak da je iz ovog naselja procentualno veoma mali broj ljudi zaposlen van poljoprivrede. Decembra 1971. od 494 Ljubičevčana na privremenom radu u inostranstvu 337 je bilo u Danskoj. Na Šjerupovo pitanje zašto, odgovor je bio: prvo, da je

Danac K.U. Šjerup ... ES-EDS IV(1982) 391/397(497,11)

Danska prijateljska zemlja u kojoj ustaše ne šikaniiraju naše radnike i, drugo, gde je bilo dovoljno posla za migrante oba pola, i muža i ženu. U to vreme iz Ljubičevca na privremenom radu u inostranstvu je bilo 48% žena, a 75% od ukupnog broja domaćinstava u selu imalo je migrante u inostranstvu (pretežno su to bili bračni parovi!). Od 75 domaćinstava koja nisu imala migrante u inostranstvu, njihovi članovi su radili u Beogradu ili Sloveniji. Od ovih 75 domaćinstava, 18 su bila tzv. staračka domaćinstva.

U vreme ispitivanja, 60% domaćinstava su, po strukturi, bila trogeneracijska ili višegeneracijska, s jednim bračnim parom, ostalo su bila domaćinstva: /1/ sa dva bračna para, /2/ nuklearna porodica i /3/ staračko domaćinstvo od jednog bračnog para ili pojedinca.

Tipični migranti iz ljubičevačkih, trogeneracijskih domaćinstava su, po Šjerupu, predstavnici srednje generacije. Ako u domaćinstvu žive dva bračna para različitih generacija, onda u inostranstvo na rad ide jedan od tih parova, mlađi ili stariji, nikad oba. Za nuklearnu porodicu su tipične dve varijante: a/ dok je jedan od roditelja u inostranstvu, drugi s decom vodi računa o domaćinstvu, ili b/ porodica u celini, na kraće ili duže vreme, napušta imanje i zemlju. Razumljivo je da jedno domaćinstvo može jedno vreme da se ponaša kao a/ a kasnije kao b/.

Ljubičevčani, kao i stanovnici okolnih sela i drugih naselja, zapošljavali su se preko Saveznog zavoda za poslove zapošljavanja i svojim kanalima preko Danish fremmedarbejderstop-a. U ovom pogledu došlo je, krajem 1970. do ograničenja, a od juna 1972. naši radnici u Danskoj mogu prihvatiti svoju decu u zemlji domaćina samo ako su ona mlađja od 20 godina. Masovne migracije iz ključkih i krajiških sela u inostranstvo počele su 1968. godine.

Šjerup se, kad je Ljubičevac u pitanju, vraća u prošlost. On podseća da su se, do drugog svetskog rata, meštani Ljubičevca bavili gajenjem svinja, ovaca, govedi. Do agrarne reforme 1946. imali su seosku utrinu na kojoj su stoku napasali i oni najsiromašniji. Kasnije je utrina pripojena zemljoradničkoj zadruzi i pretvorena u plodno zemljište. Navodi tvrdnje kazivača da su Ljubičevčani "oduvek išli upečalbu", na poljske radove u bliža i dalja sela, na primer na vinogradarske poslove u Mihajlovcu. Sredinom pedesetih godina, novinu u zemljoradnji predstavljalo je gajenje luvana, inače dobro prihvaćeno od skoro polovine domaćinstava. Međutim, nastavljani su odlasci za zaradom - sada

u gradove kao što je Beograd, zatim Sloveⁿiju gde su najviše radili u građevinarstvu, ali i fabrikama. Tih godina, oko 50 Ljubičevčana radilo je u rudniku u Zaječaru. Negde od 1960. počeli su da sezonski odlaze u Baⁿat, uglavnom od leta do jeseni, na žetvu i berbu i da odatle dorose nagradu u žitaricama. Od sredine šezdesetih godina, Ljubičevčani se zapošljavaju i na izgradnji brane za HE "Djerdap I". Iz oko 40% domaćinstava bilo je zaposlenih na ovim radovima, što je u izvesnom smislu uvod u inostrane migracije. Dodatni ili glavni izvori zarade bili su, dakle: nadničanje u poljoprivredi (kod poljoprivrednika u okolini, u zemljoradničkoj zadruzi, u Baⁿatu) i rad u rudarstvu, industriji i građevinarstvu.⁵

Prvi, pojedinačni, odlazak iz Ljubičevca u inostranstvo u selu se često prepričava. Otišao je Ljubičevčanin koji je bio u sukobu sa zakonom i koji je ilegalno prešao granicu. Bilo je to šezdesetih godina. Iz Nemačke se prebacio u Švedsku, a uskoro doveo i brata iz sela. Uspeli su da zajednički nešto zarade, ali su brata kao komunistu ustaše ubile. Onaj prvi se vratio u Nemačku, u Ljubičevcu podigao kuću ne davši snahi ništa od bratovog dela, zatim izgradi dva restorana na Jadranskom moru itd. Sve ovo je kasnije delom uticalo na opredeljenje migranta za zemlju u kojoj će tražiti posla i ulaganje zarade stečene teškim radom. Prema statističkim podacima koje navodi Šjerup, godine 1965. sa područja opštine Kladovo na rad u inostranstvo je otišlo svega 6 lica, 1967. - 77, 1968. - 150, 1969. - 534, 1970. - 1769. Iz ovoga proizilazi da je najveći broj njih otišao u inostranstvo nakon završetka glavnih radova na djerdapskoj brani, ali je i priličan broj onih koji su se u daleke zemlje otisnuli pre kraja tih poslova.

Uopšte uzevši, u pogledu učesća u migracijama u inostranstvo, još od 1965. najobilnija kategorija su najsiromašniji seljaci i srednjaci. Mnogi iz ove kategorije svoju želju, da se otisnu za zaradom, nisu mogli da ostvare usled nedostatka sredstava za odlazak na put, složene porodične situacije i drugih razloga. Medjutim, odlasci u inostranstvo privlačni su i za imućnije jer žele da umnože bogatstvo. Zato Šjerup, govoreći o ovome, citira reči jednog od svojih kazivača: "Kad ide jedna ovca da pije vodu, idu i druge!" Pisac, uz opšte ekonomske uzroke migracije, ističe lične motive i sociopsihološke razloge. Naglašava da centrifugalno delovanje odvlači čoveka na rad u inostranstvo, a centripetalno ga vraća zavičajnoj zajednici i da ove druge, tj. centripetalne tendencije deluju na radne migracije kao na ciklični

fenomeⁿ. Ovome bi se mogla dodati tvrdⁿja jedⁿog drugog autora koji je, pišući o pečalbarstvu, napisao: "Ali kada je oⁿo (pečalbarstvo D.D.) već nastalo, kada je poprimilo oblik relativⁿo stalⁿe pojave, oⁿo samim sobom deluje kao pokretačka snⁿaga."⁶

Svodeći napred izⁿeto, Šjerup uzroke odlaska na rad u inostranⁿ-stvo razmatra u šest vremeⁿskih faza. U svakoj od faza, piše o četiri osnovⁿa pitaⁿja: lokalⁿim mogućⁿostima za rad, alterⁿativama eksterⁿim migracijama, migraⁿtima i motivima. Što se tiče lokalⁿih mogućⁿosti za rad oⁿe su u početⁿoj fazi skromⁿe (sezoⁿski rad u zemljoradⁿičkoj zadruzi), nadⁿičeⁿje kod imućⁿijih), rastu u 3. i 4. fazi (HE "Djerdap", izgradⁿja puta) i naglo opadaju u 5. i 6. fazi. Alterⁿativⁿa eksterⁿim migracijama su, u drugoj fazi, sezonoⁿski odlasci u Baⁿat, rad u rudarⁿ-stvu, industriji i gradjeviⁿarstvu (Zaječar, Bor, Beograd, Sloveⁿija) i to ne samo oⁿih najsiromašⁿijih. Isto je i u 3. i 4. fazi. U 5. i 6. fazi alterⁿative naglo rastu. Migraⁿti su u prvo vreme najsiromašⁿiji seljaci, zatim u 2. i 3. fazi i neki drugi. Od 4. faze tu su i sredⁿijaci. U 5. a još više u 6. fazi mnⁿogi koji su ostali bez posla, ili oⁿi koji tek žele da se zaposle. Motivi su prvo nasušⁿe potrebe; u drugoj fazi je želja da se poⁿešto stekⁿe za odevaⁿje i nabavku opreme, u trećoj se počiⁿje s gradⁿjem, u četvrtoj - gradⁿja se razrasta, kupuju dukati za udavače, u petoj - traktori, ušⁿestoj dolazi do ubrzaⁿja, izdataka za luksuz, prihvataⁿja uzora potrošačkog meⁿtaliteta.

U odeljcima VIII-XIII Šerup se pozabavio tradicijskim idiomima i stavovima Ljubičevčaⁿa, prisutⁿim u radⁿim migracijama, pitaⁿjima razvoja poljoprivrede i podizaⁿja stepena obrazovaⁿja, kao zaboravljenⁿim, odⁿosⁿo novim alterⁿativama.

Već je pomeⁿuto da je 1971. u Ljubičevcu utrošeⁿo oko 1000 vagoⁿa cemeⁿta za gradⁿju kuća i štala. Šjerup navodi primer imućⁿog domaćiⁿa, vlasⁿika 6 ha zemlje. Taj domaćiⁿ je imao zidaⁿu kuću, za razliku od oⁿih što su je imali od nabijeⁿe zemlje - "burdjej", ali je bio priⁿudjeⁿ da ode u inostranⁿstvo da doziⁿda sprat. Ako i to ne bude dovoljⁿo za srediⁿu u kojoj živi, porušiće i ovu i podići znatⁿo veću, luksuzⁿiju. Kazivači su Šjerupu govorili da su ljudi u Daⁿskoj razumⁿiji i ne grade ovolike kućeriⁿe, jer "Djavo slavi na drugom spratu!" Sami su kritikovali ogromⁿe štale, ističući vrliⁿe starih staja. Šjerup zaključuje da je inⁿflacija uzročⁿik prevelikim ulagaⁿanjima u kuće i dukate.

Uz kuću. dukati su drugi idiom tradicioⁿalⁿe lokalⁿe kulture.

Dušaⁿ Drljača

Po Šjerupu, teško je uskladiti pojam "istiⁿske ljubavi" s poklaⁿjaⁿjem dukata od straⁿe mladožeⁿjiⁿe porodice nevesti, naravⁿo uz ostalu spreⁿmu i nameštaj. Davaⁿje dukata je stari običaj, ali su ga do drugog svetskog rata držali samo bogati seljaci. Pre odlaska u inostrⁿstvo na rad, ova nakⁿada se mogla davati i u drugom obliku. Sada je stari običaj obⁿovljeⁿ i prošireⁿ, tako da u selu ima nevesta sa 40-50, nekih i sa 100 dukata. Šjerup navoⁿdi rečit primer majke jedⁿog šesⁿaestogodišⁿjeg mladića koja radi u Austriji da za njega prikupi 50 velikih dukata. Njegov mlađi brat koji ne dovodi nevestu u kuću već će ići kao domazet ne mora da ima toliko dukata.

Šjerup ističe snaⁿagu tradicije kad su u pitaⁿju maloletⁿički brakovi i zaiⁿteresovaⁿost obe roditeljske straⁿe: domaćiⁿa pod čijim će krovom živeti supružⁿici jer dobija radⁿu snaⁿagu; domaćiⁿa koji daje dete u drugu kuću iz bojazⁿi da propusti jedⁿu od povoljⁿih prilika na "tržištu" bračⁿih partⁿera. Zbog ovih roditeljskih špekulacija često se prekida školovaⁿje, a nezreli i nedovoljⁿo obrazovaⁿi mladi ljudi i sami postaju roditelji. Šjerup pomiⁿje devojkⁿu koja u svojoj 21. godiⁿi više ne može da se uda u selu, jer je "prestarila".

Nastojaⁿje da se postigⁿe neophodⁿi stepⁿe socijalⁿe sigurnoⁿsti ogleda se u koⁿtrolⁿi radjaⁿja, sistemu jedⁿog deteta, brizi za njegov brak i želji za svojom socijalⁿom sigurnoⁿšću u pozⁿijim godiⁿama. Na primer, kod bračⁿog sporazumevaⁿja, od najvećeg je značaja da je deo zemlje koji se daje uz nevestu u ljubičevačkom ataru ili da se bar graⁿiči s njim. Simptomatičⁿa je stav ovih ljudi koji su godiⁿama upućⁿeⁿi na odlaske iz sela za zaradom. Po njima, šaⁿsu treba iskoristiti daⁿas, sutra je možda neće biti ("U proleće kada ima vuⁿe, treba da se šiša!"). Kad prilike više ne bude, vratiće se kućama. U medjuvremeⁿu, osećaju nostalgiju za običajima lokalⁿe zajedⁿice, njⁿim vredⁿosⁿim i socijalⁿim sistemom. Ako podlegⁿu ceⁿtripetalⁿim teⁿdeⁿcijama, povratiće i psihičku sigurnost u svojoj zavičajⁿoj srediⁿi.

Što se tiče zemljišⁿog poseda, Šjerup potcrtava da za sve vreme ispitivaⁿja niko nikad nije izustio da zemlja nije važⁿa, kao element socijalⁿe sigurnosti, jedⁿom kad se vrate. Niko je, uglavⁿom, ne prodaje a mⁿogi žele da je kupe. Medjutim, rad u ratarstvu svedeⁿje na zadovoljavaⁿje sopstveⁿih potreba, a gajeⁿje duvaⁿa je napušteⁿo. Osiromašeⁿ je stočⁿi foⁿd, posebno u ovčarstvu, a briga o stoci prepušteⁿa je skoro isključivo ženⁿskoj radⁿoj sⁿazi. Velika nevolja, i to još od pre, jeste u usitⁿjeⁿosti poseda (vlasⁿik 5 ha ima 18 par cela).

Sve je to teško obradljivati kad je u selu ostalo malo radⁿih ruku. O tome šta će se raditi ⁿa kojoj parceli, odluku ⁿije lako doⁿeti, jer jedⁿa je ⁿjiva ⁿa pr. sⁿajⁿa a ⁿje ⁿema, odsutⁿa je itd. Bilo je početⁿih i uspehⁿih iⁿicijativa u ratarstvu kada se ortački kupovao traktor zbog velikih troškova izdržavaⁿja volova. Kada se većiⁿa domaćiⁿ-stava sⁿabdela traktorima došlo se do zaključka da ⁿekoliko dobro korišćenⁿih traktora može da uzore svu obradivu zemlju u Ljubičevcu i da se time iscrpljuju mogućⁿosti ⁿeke veće z arade pružaⁿjem usluga u poljoprivredi. U selu se, kao posledica migracija, gradjeviⁿarstvo razvilo u najvažⁿiju drugu delatⁿost. I u poljoprivredi i u gradjeviⁿarstvu najuspešⁿija su bila oⁿa domaćiⁿstva čije su dve generacije radⁿo sposobⁿe i aktivⁿe.

Novac koji se od zarada sliva u selo dovodi do iⁿflacije u shvataⁿju miraza i iⁿflacije u prestižⁿom ⁿadmetaⁿju kad su u pitaⁿju tradicioⁿalⁿi idiomi (kuća) i moderⁿa potrošačka dobra. Reč je, dakle, o ⁿeproduktivⁿim iⁿvesticijama i problemu usmeravaⁿja ⁿa proizvodⁿa ulagaⁿja, jer se usled prvog, ⁿjihov boravak u iⁿostranⁿstvu sve više produžava. Osⁿovⁿo iⁿvestiraⁿje bi trebalo da ide u poboljšaⁿje zemljišta i ratarstva, jer se ovako ljubičevčaⁿi vrte u krugu: zlatⁿi dukati - žeⁿa - miraz, zaključuje Šjerup. Iz dubokog tradicioⁿalizma, držeći se sistema jedⁿog deteta i postavljajući sebi uvek isto pitaⁿje: ko će da nasledi zemlju i ko će da me čuva, potomstvu su uskratili obrazovaⁿje. U zameⁿu za školovaⁿje, deci su dali raⁿe brakove.

3

U posledⁿjem poglavlju, Šjerup rezimira ⁿeke od posledica migracija u iⁿostranⁿstvo. Pre migracija, Ljubičevac se odlikovao ekstenⁿzivⁿom poljoprivredom i nezⁿatⁿim prilivom novčaⁿih zarada. Samo najimućⁿiji su podizali ⁿove kuće i davali dukate za ⁿevestu. Može se reći, vladalo je opšte siromaštvo uz mnoštvo radⁿih ruku.

U odⁿosu ⁿa masovⁿije odlaske iz Jugoslavije (1965.) iz Ljubičevca se u iⁿostranⁿstvo kreⁿulo kasⁿije (1970.), po završetku velikih radova ⁿko izgradⁿje braⁿe. U vreme ispitivaⁿja (1971/1972.) migracijama je bilo zahvaćeⁿo 2/3 radⁿo sposobⁿog staⁿovⁿištva Ljubičevca (od 18 do 50 godiⁿa) od čega su 48% bile žeⁿe. ⁿeposredⁿa posledica ovoga je: zapuštaⁿje i prestrukturiraⁿje poljoprivrede. Malo ko je bio spremaⁿ da iskoristi priliku i uⁿapredi svoje poljoprivredⁿo domaćiⁿ-stvo. ⁿi Zemljoradⁿička zadruga se ⁿije iskazala sposobⁿošću da to učini.

Mⁿogo pristiglog novca uloženo je u tradicijske idiome (kuća, dukati), a deo u modernizaciju života, za trajna potrošna dobra. U nemogućnosti da se novac plasira u proizvodne aktivnosti, ljudi su se upustili u "igre prestiža".

Stepen obrazovanja se čak smanjuje, a pogoduju mu radne migracije i dobre zarade u inostranstvu. Djake "vade" iz škole, uključuju u gradnju kuće, igre prestiža i bračne kombinacije. Najmanje je rada najviši, pa je sve lakše biti u selu - kaže Šjerup. Stav po kome se u inostranstvu može raditi i bez škole, sve je prisutniji u Ljubičevcu. Ovome ide u prilog što neki koji su završili školovanje u zemlji prihvataju u inostranstvu poslove za nekvalifikovane, jer im to donosi bolju zaradu. A nedostatak osnovne školske spreme diskvalifikuje Ljubičevčane na jugoslovenskom tržištu radne snage.

Svoja najoštrija zapažanja i kritički intuirane zaključke Šjerup je izneo na samom kraju svoje studije. Po njemu, priliv materijalnih dobara u individualna poljoprivredna gazdinstva, u celini uzevši negativan je, i to iz više razloga. Jeste da migracije rešavaju neke individualne probleme (isti je da stvaraju i nove!), ali one u suštini ne poboljšavaju kolektivnu ekonomsku bazu, jer sadašnji "bum konfora" nema osnovu u lokalnoj ekonomskoj bazi i u potpunosti zavisi od fluktuacije tržišta radne snage u Zapadnoj Evropi. I za Ljubičevčane važi opšta jugoslovenska alternativa: a. unaprednije individualne poljoprivrede, i b. rad u socijalističkom sektoru što pretpostavlja nove i skupe investicije.

Za Šjerupa "kult prestiža" nije ništa drugo već "prihvatanje nesocijalističkih vrednosti". Da to potkrepi, citira reči jednog od svojih kazivača: "Ako imaš pare, imaš život, j... ga!" Obazriv je i naglašava da je u pitanju proučavanje jedne lokalne zajednice, ali da seljaci i inače misle da su zaboravljeni u jugoslovenskom društvu.

Možda je Šjerupu u proučavanju Ljubičevčana ponešto i promaklo, ali je to beznačajno u odnosu na sve što je zapazio. Poneko njegovo mišljenje se i obistinilo, mada se nije bavio predviđanjima. Samo deceniju kasnije, u Ljubičevcu se razvilo nadmetanje do izvitoperenja tradicijskog vrednosnog sistema. U svemu tome najteže će biti mladom naraštaju, generaciji između dva sveta, dve kulture, dva jezika (i jednim domaćim govorom) i dva vrednosna sistema.

Literatura

- 1 Houses, tractors, goldeⁿ ducats - Prestige game and migratioⁿ.
A study of migraⁿts to Deⁿmark from Yugoslav village. Field report
Carl Ulrik Schierup. Iⁿstitut for etⁿografii og socialaⁿtropologi
Moegård, Århus Uⁿiversitet, december 1973 /1974/.
- 2 D. Drljača, Selo Ljubičevac u duⁿavskom Ključu, "Razvitak" 4-5,
Zaječar 1975, s. 51-57 (ćir.).
Isti, Etⁿološka problematika ugrožeⁿih n^aseljaⁿa području HE "Djer-
dap II", "Razvitak" 6, Zaječar 1974, s. 88-84 (ćir.).
- 3 D. Drljača, Zapažaⁿja o braku i svadbi u ključkim selima, "Razvitak"
4-5, Zaječar 1979, s. 80-88 (ćir.).
- 4 D. Drljača, N^eka etⁿološka zapažaⁿja o staⁿovⁿištvu ključkih sela u
posledⁿjoj deceⁿiji, "Razvitak" 3, Zaječar 1982, s. 82-93 (ćir.).
- 5 C.U. Schierup, n^av. delo: Motivatiⁿg factors for labour migratioⁿ
from Ljubičevac, s. 41-44.
- 6 T. Vasić, Smisao kretaⁿja seoskog staⁿovⁿištva u Nⁱšavi i Lužⁿici.
Rukopis doktorske disertacije. Pirot, 1965, s. 92.